

ОБРАЗОВАНИЕТО ПО УРБАНИЗЪМ: ОБЩЕСТВЕНИ ПОТРЕБНОСТИ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА РЕАЛИЗАЦИЯ

М. Ташева-Петрова¹, Е. Димитрова², И. Мутафчийска³

Ключови думи: пространствено планиране, образование, експертен капацитет

Научна област: териториално и ландшафтно устройство и градоустройство

РЕЗЮМЕ

В статията са изследвани възможностите за подобряване на връзките между теория и практика и между университет и работодатели в сферата на пространственото планиране в България. Представени са систематизирани резултати от анкетно проучване, което очертава възможностите за професионална реализация на урбанистите. Емпиричното проучване се базира върху анкетиране чрез комплексна анкетна карта, за съставянето на която са взети под внимание взаимодействията между пространственото планиране и образованието по урбанизъм в контекста на променящите се изисквания към експерта урбанист и висшето образование в Европа.

1. Въведение

Глобалният доклад на UN-Habitat за развитие на населените места [1], дефинира градското планиране като “капацитетът да се интегрират въздействия от различен характер в пространството и да се активират така, че да се подобри ежедневието на градските жители“. Докладът формулира основните задачи пред пространственото и в частност градското планиране: управление на промените в пространството и материалната среда; управление на физическото, социалното, екологичното и икономическото развитие и обвързването му с развитието на инфраструктурата; управление на

¹ Милена Ташева-Петрова, доц. д-р арх., кат. „Градоустройство“, УАСГ, бул. „Христо Смирненски“ № 1, София 1046, e-mail: tasheva_far@uacg.bg

² Елена Димитрова, доц. д-р арх., кат. „Градоустройство“, УАСГ, бул. „Христо Смирненски“ № 1, София 1046, e-mail: eldim_far@uacg.bg

³ Ирина Мутафчийска, д-р, хон. ас., урб., кат. „Градоустройство“, УАСГ, бул. „Христо Смирненски“ № 1, София 1046, e-mail: irina.mutafchiiska@gmail.com

природните ресурси; изготвяне на стратегии и политики, които ръководят изпълнението на предходните три задачи.

В същия доклад са определени и критериите за ефективност на системите за планиране: а) дизайн на системата и обезпечаване на всички дейности; б) съответствие с местните пазари на земя и имоти; в) степен на интеграция между политиките и институционалната им координация; г) степен на децентрализация и съответно развитие на децентрализираните структури; д) съответствие между ресурси и планови инструменти и задачите пред градското планиране; е) качество на човешкия и интелектуалния капитал; ж) място на урбанистичните звена във формалната управленска структура.

Критерият „качество на човешкия и интелектуалния капитал“ обобщава състоянието на кадровата обезпеченост, механизмите за популяризиране на професията, възможностите за включване на непрофесионалисти и крайни потребители в планирането, работата със сродни професии в мулти-, интер- и транс-дисциплинарни екипи, начините, по които се разпространява урбанистичното знание, връзката между теория и практика и приемствеността между поколенията в професията. Кадрова обезпеченост е важен фактор за ефективната работа на системата във всички звена на всички нива.

За урбанистите в България тези критерии са основа за изграждането на рамка, в която да бъде оценявана ефективността на системата.

2. Урбанизмът – съвременна практика и изисквания към висшето образование

2.1. Променящите се изисквания към експерта-урбанист

Най-авторитетната професионална организация в Европа, Европейският съвет на урбанистите (European Council of Town Planners (ECTP)) определя необходимите компетентности и стандартите на подготовка на кадрите и направленията за приложение на техните знания и умения. В Новата Атинска харта (2003) Европейският съвет на урбанистите разглежда комплексната и изпълнена с предизвикателства съвременна урбанистична практика. Въпреки разликите в националните системи за планиране и в местните социално-икономически условия, в Хартата са отчетени и съвременните общоевропейски предизвикателства пред градовете и урбанистите: социалните и политическите промени, икономическите и технологичните промени, промените, свързани с околната среда, и урбанистичните промени [2]. Дефинирани са двадесет и пет основни отговорности на урбанистите и четири възможни професионални роли: 1) като учени; 2) като проектанти и визионери; 3) като политически съветници и посредници и 4) като участници в градското и регионалното управление.

В изготвеното през 2012 Допълнение към Новата Атинска Харта [3] е прието, че пространственото планиране има решаваща роля при разрешаването на глобални проблеми, произтичащи от бързите темпове на урбанизация, увеличаващите се нива на бедността и промените в климата. Обоснована е необходимостта от „Нова визия за урбанизма“, която да отчете: 1) потенциала на градовете, техните метрополни региони и градската икономиката да се превърнат в движещи сили на европейската икономика; 2) разрастването на агломерациите и функционалните урбанистични ареали; 3) „новата икономическа география“, свързана със селските райони и обвързването им както с близките обслужващи урбанистични центрове, така и с глобалните мрежи; 4) необходимостта от нов тип лидерство по отношение на стратегиите и мерките за справяне с произтичащите от промените в климата предизвикателства.

Във връзка с необходимостта от цялостна промяна в културата на планиране, обществените нагласи за ролята на урбанистите, комуникацията с основните потребители на урбанистичните продукти, ефективността на плановете инструменти и законотворчеството в областта на пространственото планиране, Хартата на Европейския урбанизъм от 2013 г. [4] добавя пета важна роли на урбаниста: като лидер и проводник на промяната. В същия документ са осъвременени и дефинираните в новата Атинска харта основни отговорности на урбанистите и е изтъкнато изискването за спазване на Кодекса за практикуване на професията урбанист. Освен задължението и призиванието да ръководят промяната, урбанистите следва да спазват и други етични норми: да работят в полза на процесите за информирано вземане на управленски решения, да разработват и координират във времето проекти за пространствената организация на всички дейности, да разрешават конфликти и да координират интереси за съвместни действия, да защитават публичните интереси [5]. Еднакво важно е те да познават основните теоретични постановки и методите за планиране, да анализират социално-икономическите условия, урбанизираната и природната среда, да имат умения за изработване, прилагане и управление на различни инструменти за планиране, да провеждат независими проучвания [6].

Урбанистите анализират, съставят, прилагат и участват в мониторинг и контрол на стратегии за пространствено развитие, подкрепят или оборват политики, програми или мащабни проекти. Те са ангажирани и в разработването на плановете, програми и проекти с различен териториален и тематичен обхват и в различни фази и мащаби. Същевременно, като всяка друга научна дисциплина, те дават своя принос за развитието и престижа на професията; непрекъснато търсят и подхранват взаимната обвързаност между теория, практика и образование; насочват образователния процес към настоящите проблеми и към нуждите на утрешния ден [2].

В пространственото планиране участват различни специалисти: урбанисти, географи, икономисти, социолози, хидроинженери, строителни и транспортни инженери, геодезисти, еколози, ГИС-специалисти и др. Специалистите по пространствено планиране притежават теоретични знания, технически умения, умения за анализ и оценка, комуникационни умения, умения за учене и умения за практическо приложение на придобитите професионални знания и умения [7]. Основна тема в продължавщата професионална дискусия е темата за предизвикателствата на интердисциплинността в пространственото планиране/урбанизма. Следва да се отбележи и важната особеност на пространственото планиране (за разлика от географията, например) – то се ангажира с процеса на „правене“; то не само анализира пространствата и местата, но и ги променя; то провежда не само критическо мислене за пространството и мястото, но и се възползва от това знание и го превръща в основа за „действие и взаимодействие“ [8].

Като са признати предимствата на съвременната мултидисциплинна и интердисциплинна организация на училищата по урбанизъм за обогатяване на урбанистичното знание, се отчита рискът от загубата на автономността на професията и се изтъква значимостта на поддържането на контакти с различни професионални области в по-широки академични конфигурации [9]. Боравенето с проблемите и възможностите в днешния взаимнообвързан свят изисква нови форми и модели на интелектуално осмисляне, което е невъзможно в съществуващите дисциплинни и институционални рамки. Поради свързаността си с множество дисциплини и фокуса си върху интегрирането, професията има потенциала да се придвижи от акцента върху рационалния инструментариум за интердисциплинна работа към съсредоточаване върху интелектуалните предизвикателства [10].

2.2. Променящите се изисквания към образованието по урбанизъм

Ключовите препоръки, отправени на световно ниво към образованието днес, са свързани с изграждането на рамка на ценностно фокусирано мислене и на комбинация от професионализъм и етика. От изследванията върху образователния процес се очаква критично осмисляне на процеса и резултатите, самооценка на ефективността на положените усилия. Подчертава се нарастващата роля на информацията и комуникацията, които поставят на дневен ред необходимостта от изграждане на социални и комуникационни умения, умения за разрешаване на конфликти [11].

В сферата на висшето образование на преден план като практически проблем и като изследователски интерес излиза въпросът за това какво мотивира студентите да учат. Това налага и все по-широкото приложение на подхода “изследване на действието” в педагогическите изследвания през последното десетилетие на 20. век. Този подход се основава на критичното отношение, персоналната отчетност и самооценката, като насърчава рефлексивното отношение на преподавателя към образователното усилие, но също и на саморефлексията от страна на обучавания [12]. Стратегически документи относно реформите и развитието на висшето образование като Болонската декларация от 1999 [13] и Декларацията на Европейското пространство от 2010 [14] имат важни последици в полето на образованието по урбанизъм. От самото си начало реформата има три обвързани цели: (а) въвеждане на тристепенна система на образование (бакалавърска /магистърска/ докторска степен); (б) взаимно признаване на квалификациите с оглед осъществяване на международна студентска и преподавателска мобилност; и (3) развитие на обща система за оценка на качеството в системата на висшето образование. Осъществяването на всяка от трите цели е обект на продължаващи оживени дискусии в рамките на Асоциацията на европейските училища по планиране (Association of European Schools of Planning (AESOP)), в която катедра „Градоустройство“ на УАСГ е асоцииран член от 1990 година и пълен член от 2008. В резултат на този процес е постигнато значително повишаване на мобилността и интернационализиране на учебните програми. Отчита се като позитивен резултат и повишаването на авторитета на професията в страните участнички в Асоциацията [15].

Специално внимание в дейността на AESOP през първото десетилетие на 21-ви век се отделя на процесите в Централна и Източна Европа и произтичащите предизвикателства [9]. Подчертана е необходимостта от изрична подкрепа за признаване и утвърждаване на урбанистичната професия в региона и е изтъкнато ключовото значение на урбанистичното образование за целта. Счита се, че Асоциацията предоставя подходящата интеркултурна среда за изграждане на ефикасно работещи партньорства и обмен на професионален опит и се обмислят възможности за изграждане на гъвкава система за оценка на качеството на урбанистичното образование, която да отчита и уважава наличието на специфичен културен контекст.

2.3. Пространственото планиране и образованието по урбанизъм в България

Преходът от централизирано планиране към пазарна икономика в страните от Централна и Източна Европа в края на 20-ти век предизвика в началото на 1990-те години отричане на необходимостта от планиране, наложи закриването на проектантски и научни звена и организации (вкл. и тези към университетите) и отлив на специалисти от професията в условията на променящи се обществено-политически условия: степен на централизация, възможности за защита на публичния интерес, отношение към собствеността, инвестиционен процес, участници и интереси в процеса на планиране.

След приключването на децентрализацията в средата на 1990-те години в България подготовката за членството в ЕС (след 2000 г.) и самото членство наложи промени и усъвършенстване на законодателството, като най-съществено развитие претърпяха ЗУТ, ЗРР, законодателството, свързано с управлението на природните ресурси и околната среда. Приоритетите на ЕС и приоритетите на страната в различни направления (инфраструктура, туризъм, социална инфраструктура, околна среда, градско развитие и др.) непрекъснато поставят предизвикателства при създаването, прилагането и управлението на политики, планове, програми и проекти.

През последните години, наред със стратегическото планиране и прилагането на интегрирания подход в планирането, чрез въвеждането на нова система от планови и програмни документи придоби популярност и терминът „пространствено планиране“.

Стратегическото устройствено планиране и стратегическото планиране на регионалното развитие, като ключови елементи на един и същи процес, са регламентирани в ЗРР. Седем години след присъединяване на страната към ЕС, все още се усеща дефицитът на експерти, необходими за изготвянето и управлението на постепенно навлезлите в практиката нови планови инструменти и за прилагането на новите подходи за планиране. В началото на 2015 г. се отчита, че институционалният и административният капацитет в областта на пространственото планиране и регионалното развитие все още е недостатъчен.

Специалност „Урбанизъм“ в Архитектурния факултет на УАСГ е създадена в отговор на огромния дефицит на кадри в областта на пространственото стратегическо планиране, устройството на територията и регионалното и градско управление. Първите студенти са приети в специалност „Урбанизъм“ през 2002 г., а първите бакалаври са се дипломирали през 2006 г. В периода 2006 – 2015 г. в образователно-квалификационната степен (ОКС) бакалавър по урбанизъм са се дипломирали общо девет випуска, а в ОКС магистър – осем.

До 2008 г. УАСГ е единственият университет в България, и един от 550-те университета от списъците на ООН, предлагащи обучение в областта на урбанизма/градското планиране [16]. Към края на 2014 г. в интернет сайтовете на български университети са идентифицирани 26 сходни магистърски програми (без едностепенните програми по архитектура и без опция за бакалавърска степен) с различен профил и специализация в областта на икономиката, науките за земята, геоинформатиката, географията, екологията, регионалното развитие и др. Установено е, че програмите по урбанизъм в УАСГ са уникални по отношение на структура, съдържание на учебните дисциплини и комбинацията от очаквани резултати по отношение на получените знания, придобитите умения и създадените и споделени професионални ценности.

До момента няма изградена система за проследяване реализацията на подготвяните специалисти в сферата на пространственото планиране, насоките на специализацията им, потребността от промяна на програмите и обратната връзка с работодателите от публичния, частния и неправителствения сектор. Липсва и пълната картина на пазара на труда по отношение на такъв вид специалисти – търсенето от страна на работодателите, позиционирането и възможностите за реализация на специалистите в сферата на регионалното, градското, ландшафтното планиране и градоустройството.

3. Съвременната професионална реализация на урбанистите в България

Необходимостта да се оцени реалната ефективност на предлаганото образование по урбанизъм с оглед на съвременните изисквания към професията и потребности-

те на страната мотивира провеждането на емпирично проучване. То има за цел да проследи до каква степен подготовката на студентите отговаря на изискванията на системата за пространствено планиране и на пазара на труда.

За по-пълно проследяване на възможностите за реализация на урбанистите, както и за установяване на потребностите от такива кадри на трудовия пазар в България и в Европа, катедра „Градоустройство“ при АФ на УАСГ проведе анкетно проучване сред бивши студенти, дипломирали се в бакалавърската и магистърската програма по урбанизъм в периода 2006 – 2014 г.

3.1. Рамка и организация на емпиричното проучване

Анкетното проучване установява възможностите за професионална реализация на урбанистите и изследва тяхното мнение за качеството на предлаганото образование и препоръки за развитието на образованието по урбанизъм, предлагано от УАСГ.

Емпиричното проучване се базира върху анкетиране чрез комплексна анкетна карта, съобразена с: а) международните стратегически документи за висшето образование и образованието по урбанизъм в Европа, б) процеса, методическите стъпки и плановете инструменти в пространственото планиране съгласно документите на регионалното и пространствено развитие и устройството на територията; в) ролята и дейностите на различни типове участници в системата за пространствено планиране; г) нужните знания и умения в практиката, продиктувани от контекста на планирането и пазара на труда; д) общите, специфичните и преносимите знания и умения, които се придобиват в програмите по урбанизъм.

За разработването на анкетната карта е направено проучване на проекти с подобна тематика, като по-задълбочено са проучени: системата за акредитация на висшите училища в България, материали и документи на AESOP и историята на специалността „Урбанизъм“. Също така е направен предварителен общ преглед на потенциалните респонденти, като е изготвена обобщена таблица с информация за завършилите бакалавърската, магистърската и докторската степен.

Дизайнът и оформлението на репрезентативното анкетно проучване и на самата анкетна карта следват изводите от предварително проведени качествени проучвания по отношение на възможните заемани позиции на завършилите, както и на дейностите, които извършват.

В анкетната карта са обособени три блока въпроси. Първата група въпроси е насочена към идентифициране на възможностите за професионална реализация на завършилите урбанизъм. Втората група въпроси е фокусирана върху оценката на качествата на учебната програма по урбанизъм и дава възможност за препоръки и предложения за подобряването ѝ. Третата група въпроси съдържа информативни въпроси за респондентите. В статията са коментирани резултатите от отговорите в първия блок на анкетата.

Респондентите в изследването са набрани, като е спазен принципът на случайния подбор. Всички членове на генералната съвкупност са надлежно уведомени и резултатите от изследванията показват, че има относително равномерно представителство на анкетираните от всички випуски, завършили ОКС бакалавър и/или ОКС магистър.

В обема на извадката са включени достатъчен брой единици, които коректно възпроизвеждат свойствата на генералната съвкупност. В случая са събрани статистически сведения от 98 възпитаници на специалност „Урбанизъм“ към УАСГ, което представлява 60% от генералната съвкупност – 345 завършили ОКС Бакалавър и 112 – ОКС магистър. Значителният обем на извадката дава възможност за достигане до

дълбочина по ключови теми, като на зададените въпроси е оставена опцията за отворен отговор.

За достигане до респондентите, като се следват принципите за случаен подбор, е реализирана следната организация: от всеки завършил випуск са привлечени сътрудници, които имат за цел да актуализират контактната информация, да се свържат с колегите си и да ги помолят да попълнят анкетната карта.

Основните комуникационни канали, използвани в продължение на три месеца за разпространение на въпросника и съответно набиране на отговори, са: а) телефонни обаждания, придружени с комуникация в интернет; б) използване на възможностите на интернет: покани по електронната поща (писма); в) индивидуални покани в социалните мрежи (Facebook и LinkedIn).

Преди да започне анкетирането, е направено пилотно изследване за тестване на въпросника. Чрез него са прецизирани структурата и съдържанието на въпросника.

Изследването е реализирано онлайн, а информацията от анкетните карти е обработена с програмния продукт SPSS. Базираното в интернет анкетиране позволи на екипа максимална поверителност, което гарантира и по-голяма обективност на отговорите. Една седмица преди затваряне на анкетата е направена проверка, като от независими сътрудници са изпратени нови покани, с включена молба анкетата да не се попълва втори път. След изтичане на определения срок за попълване на анкетата, достъпът до нея е ограничен и е извършен логически контрол на всички попълнени въпросници, целящ проверка на коректността в попълването им.

3.2. Резултати от емпиричното проучване

С най-голям дял са работещите в проектантски фирми в частния сектор – 43,8%, следвани от общинските служители – 20,8%. Около една десета от анкетираните са държавни служители, а повече от 8% са в сферата на висшето образование и изследванията. Двама от отговорилите са заети в неправителствения сектор.

Предвид динамичната среда на трудовия пазар и тенденциите към мобилност на икономически активните лица, в анкетата присъства и въпрос, свързан с последната месторабота на анкетираните. От отговорите на този въпрос също може да се проследи голямото разнообразие на поприща, в които са се изявявали урбанистите (табл. 1). Част от отговорилите не са сменяли своята първа работа, а други – не са пожелали да отговорят.

Важна за изследването информация е набрана от отговорите на въпроса за приноса на урбанистите в ключови проекти на съответните организации (табл. 1). На този въпрос са отговорили 92 души (93,9%) от всички анкетираните. Тъй като е предвидена възможност за повече от един отговор, получените отговори са общо 342. От тук следва, че всеки урбанист едновременно или последователно е приложил средно над три вида специфични умения в различни проекти и задачи. Най-голям е дялът на проектите, свързани с разработване на ПУП – 12,9% от всички отбелязани проекти. По тях са работили 44 урбанисти (47,8%) от всички отговорили на въпроса. Следват проекти, свързани с изработване на ОУП, и проекти, изискващи използване на съвременни информационни и компютърни технологии в устройственото планиране – по 11,1%. Специалистите урбанисти, участвали в такива проекти, са по 38 за всяка група проекти.

Таблица 1. Принос в проекти, свързани с различни професионални дейности.
Източник: анкетно проучване

Принос в проекти, свързани с различни професионални дейности	Отговори		Относителен дял от анкетираните
	Брой	Относителен дял	
Стратегическо планиране – изготвяне на стратегии	24	7.0%	26.1%
Стратегическо планиране – разработване на управленски инструменти	15	4.4%	16.3%
Стратегическо планиране – изработване на урбанистични стратегии и концепции	35	10.2%	38.0%
Проектиране – разработване на устройствени схеми и ОУП	38	11.1%	41.3%
Проектиране – разработване на ПУП и предпроектни проучвания	44	12.9%	47.8%
Проектиране – обемно-пространствени проучвания и разработване на архитектурни проекти	27	7.9%	29.3%
Проектиране – вещно-правна проблематика	12	3.5%	13.0%
Комуникация – работа в интердисциплинарни екипи	33	9.6%	35.9%
Комуникация – работа като медиатор	12	3.5%	13.0%
Комуникация – работа в интеркултурна среда	13	3.8%	14.1%
Комуникация – представяне и защита на урбанистични проекти	25	7.3%	27.2%
Ползване на съвременни информационни и компютърни технологии в устройственото планиране	38	11.1%	41.3%
Управление на проекти	26	7.6%	28.3%
Общо	342	100.0%	371.7%

Разпределението на отговорите на тези въпроси показва, че дипломиралите се в специалност „Урбанизъм“ имат широко поле на изява и много и различни възможности за работа. Разнообразието в настоящата и последната месторабота, адаптивността по отношение на трудова заетост, големият брой професионални сфери, в които урбанистите имат принос, показва убедително, че завършилите специалността Урбанизъм успешно се интегрират в пазара на труда. Следва да се вземе предвид, че дори онези от респондентите, които никога не са работили като урбанисти (30 души), имат принос в проекти в описаните професионални области. Тези резултати доказват, че концепцията за учебната програма по урбанизъм покрива едно по-широко поле на научни и практически области, успешно работи и генерира широко приложими и преносими професионални знания и умения.

В анкетата е предоставена възможност респондентите да развият своите отговори на въпроса за наличието на реални възможности за професионална реализация на специалистите урбанисти у нас към настоящия момент. По-голямата част от анкетираните са дали положителна оценка на възможността да се реализират професионално като урбанисти, като са посочили няколко основни фактора, от които основно зависи успешната реализация. Някои от анкетираните виждат като ключов фактор за успех личните качества и нагласи на кандидатите за работа или работещите. Акцентира се и върху предприемаческите умения и нагласи, както и върху общовалидни умения, чрез които дипломиралите се урбанисти постигат успех и в сфери, различни от урбанизма.

Друга група респонденти обръщат внимание върху значимостта на външните фактори за професията урбанист, като се фокусират върху необходимостта от утвърждаване и изграждане на положителен имидж на професията сред широката общественост. Възможностите за реализация се обвързват и с наличието на публично финансиране, насочено към осъществяване на изследвания и пространствено (устройствено) планиране.

За трета група респонденти възможността за реализация е пречупена през призмата на личните контакти, които могат да бъдат използвани за получаване и придобиване на неетични конкурентни предимства, или с реалната заплаха некоректно ниско заплащане, което може да продължи и неприемливо дълъг период.

Четвърта група от отговорите акцентират върху подобряването на образованието като фактор за успешна професионална реализация. Те сочат, че е необходимо по-силно обвързване на учебния процес с реални проекти, научни изследвания и практически задачи.

Пета група респонденти са на мнение, че реалните възможности за успешна реализация като урбанисти са малко. Те изтъкват, че в основата на това обстоятелство стоят комплексни причини като непознаването от страна на работодателите на широк спектър от компетентности на урбанистите, завършили в УАСГ, наличието на конкуренция от специалисти в несвързани с приложната сфера на урбанизма специалности, както и с ниското ниво на заплащане и по-широките възможности за професионална реализация в чужбина.

4. Заключение

Изследваните тенденции във висшето образование специалисти прогнозируют, че през следващите 10 години ще се увеличава зависимостта от пазарните механизми, ще нарасне възискателността на обществото към качеството на урбанистичната практика, ще се засили взаимодействието между теория, практика и образование и постепенно ще се заличават границите между отделните дисциплини. В този смисъл е необходимо да се подсилят и организират в цялостна система връзките между теорията, образованието и практиката.

Проведеното анкетно проучване постави началото на процес, който ще подпомогне изграждането и установяването на система за наблюдение и обратна връзка, както и провеждането на конструктивен диалог между университета и работодателите в публичния и частния сектор. Такава система би подпомогнала навременното осигуряване на експертен капацитет, който споделя общоевропейските ценности и адекватно отговаря на съвременните обществени потребности в страната.

ЛИТЕРАТУРА

1. UN-Habitat, "Planning Sustainable Cities. Global Report on Human Settlements 2009", ISBN 978-1-84407-899-8.
2. The New Charter of Athens 2003 The European Council of Town Planners: Vision for Cities in the 21st century, Lisbon, 20 November 2003.

3. Draft Istanbul Addendum to the New Charter of Athens, June 2012, <http://www.ectp-ceu.eu/>.
4. The Charter of European Planning: The Vision for Cities and Regions – Territoires of Europe in the 21st Century, BARCELONA 2013.
5. Code of Professional Conduct for European Planners.
6. *Van der Kamp, H.* (2014). European Dimension of Planning-European Dimension of Programmes, AESOP Heads of School Meeting, Lisbon, March 2014.
7. *Frank, A.* Hos Workshop report AESOP Quality agenda in Progress: Dealing with Dublin Descriptors, Lille 2009.
8. RTPI (The Royal Town Planning Institute), 2003, Draft Policy Statement on Initial Planning Education, London: RTPI.
9. *Cotella, G.* (2010). HoS Workshop Report Exploring cooperation possibilities with schools in Central Europe in planning education and research, Lodz 2008, In: Geppert, A., Cotella, G. (Eds.), Quality Issues in a Changing European Higher Education Area. Planning Education. No. 2, AESOP.
10. *Davoudi, S.* (2010). Planning and interdisciplinarity. In: Geppert, A., Cotella, G. (Eds.), Quality Issues in a Changing European Higher Education Area. Planning Education. No. 2, AESOP.
11. UNESCO <http://portal.unesco.org/education/en/>.
12. *Zuber-Skerritt, O.* (1996). Professional Development in Higher Education: A Theoretical Framework for Action Research, London: Kogan Page.
13. Bologna declaration (1999). The Bologna Declaration of 19 June 1999, Joint declaration of the European Ministers of Education, adopted by the ministers of Education of 29 European countries, Bologna.
14. Budapest-Vienna Declaration on the European Higher Education Area (March 12, 2010).
15. *Ache, P., Jarenko, K.* (2010). The Adaptation of European Planning Schools to the Bologna Process In: Geppert, A., Cotella, G. (Eds.), Quality Issues in a Changing European Higher Education Area. Planning Education. No. 2, AESOP.
16. *Hirt, S., Stanilov, K.* "Twenty Years of Transition: The Evolution of Urban Planning in Eastern Europe and the Former Soviet Union", 1989-2009, Human Settlements Global Dialogue Series, No. 5, UN-HABITAT, Nairobi, 2009, ISBN 978-92-1-131924-8.

Постъпила: април 2015 г.

PLANNING EDUCATION: SOCIETAL NEEDS AND POSSIBILITIES FOR REALISATION

M. Tasheva-Petrova¹, E. Dimitrova², I. Mutafchiiska³

Keywords: spatial planning, planning education, expert capacity

Research area: spatial planning, urban and regional planning

ABSTRACT

The paper traces the possibilities for improvement of theory-practice and university-employer interrelations in Bulgarian spatial planning. Synthesized results of a survey on the possibilities for professional realization are presented. The empirical study is based on a questionnaire which takes in consideration the interrelations between spatial planning and planning education in the context of changing requirements and demands to the planning profession and higher education in Europe.

¹ Milena Tasheva-Petrova, Assoc. Prof. Dr. Arch., Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046, e-mail: tasheva_far@uacg.bg

² Elena Dimitrova, Assoc. Prof. Dr. Arch., Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046, e-mail: eldim_far@uacg.bg

³ Irina Mutafchiiska, Assist. Dr. Urban Planner, Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046, e-mail: irina.mutafchiiska@gmail.com

